



1980-Dünya Madenciler Günü Kutlama Gecesi'nde konuşma yaparken

ÖMER (YENEL) ABİ'Yİ KAYBETTİK

MEHMET KAYADELEN¹ [1896]

Odamız önceki Yönetim Kurulu (YK) başkanlarından, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) önceki Genel Müdürlerinden, Maden Yüksek Mühendisi, bizlerin “Ömer Abi”si Ömer Yenel’i 16 Ocak 2024 günü kaybettik ve ertesi gün odamız merkez binası önündeki uğurlama töreninin ardından Ankara Karşıyaka Mezarlığında toprağa verdik. Odamız binası önündeki törene ailesi, meslektaşları, arkadaşları, dostları, yoldaşları, odamızın ve TMMOB’nin önceki ve şimdiki başkanları, bazı odaların başkanları ile yöneticileri katıldı, katılanların bazıları hakkında konuştu, övgü dolu sözler söyledi.

Ömer Abi 1944 yılında Tokat’ta doğdu. Tokat Gazi Osman Paşa Lisesinden ve ardından İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Maden Fakültesinden mezun oldu (1968). Kimya Yüksek Mühendisi Çiğdem Erdemir ile evlendi, biri erkek biri kız iki çocuk babasıydı.

MESLEKİ FAALİYETLERİ

İlk işyeri Etibank’ın Ergani Bakır İşletmesiydi. Ardından Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Plan-Proje Şubesinde, Sanayi Bakanlığı Teşvik Uygulama Dairesinde, Devlet Yatırım Bankasında (DYB)² mühendis ya da teknik uzman olarak çalıştı. Bu görevleri sırasında özel sektöre ve KİT’lere ait çeşitli sektörlerden çok sayıda projeyi değerlendirdi ve izledi; Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki çok sayıda tesisi gördü. 1983 yılında kendi şirketini kurdu; yurdun pek çok yerinde madencilik, tünelcilik ve inşaat işleriyle ilgili çok sayıdaki işe bizzat nezaret etti. 1998-1999 yıllarında bir yıl Başkent Elektrik YK üyeliği, 1999-2003 yılları arasında TTK Genel Müdürlüğü ve YK Başkanlığı yaptı. 2003-2008 yılları arasında Park Holding’in Ankara ofisinde, Holdinge bağlı madencilik şirketlerinde üst düzey yönetici olarak çalıştı; Siirt-Madenköy Bakır Madeni Projesi ile Adana Tufanbeyli Linyit Madeni Projesinin geliştirilmesinde ve Silopi Asfaltit Termik Santrali Projesinde sorumluluk üstlendi. 2008-2011 yılları arasında Erbek İnşaat adlı şirketin Ukrayna’daki projelerinde zemin iyileştirme işlerine danışmanlık yaptı. 2010 yılı sonunda meslektaşımız Yusuf Aydın ile birlikte bir danışmanlık-mühendislik şirketi kurdular; aralarında Adıyaman-Gölbaşı Linyit Madeni ve Termik Santrali Projesi ve Polyak Kınık Kömür Madeni projesinin de bulunduğu bazı projelere danışmanlık yapmıştır. Covid-19 salgınının başladığı 2020 yılında mesleki çalışmalarına son verdi.

TTK Genel Müdürlüğü deneyimi mesleğimiz, sektörümüz ve ülkemiz açısından kayda değer önem taşıdığından ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak ele alınmayı hak etmektedir.

TTK Genel Müdürlüğü Deneyimi

Atanma öyküsü

Bülent Ecevit başbakanlığındaki Demokratik Sol Parti (DSP), Anavatan Partisi (ANAP) ve Milliyetçi Hareket Partisinin (MHP) koalisyonuyla oluşan 56. Cumhuriyet Hükümetinde, diğer görevlerine ek olarak TTK’nın ilgili olduğu Devlet Bakanlığını da üstlenen Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel’in ısrarlı tutumu sonrasında 4 Kasım 1999 tarihinde TTK Genel Müdürlüğü ve Yönetim Kurulu Başkanlığına atandı.

1 Maden mühendisi, 2000-2003 dönemi TTK Genel Müdür Yardımcısı.

2 DYB, KİT’lerin yatırım projelerine finansman sağlamak amacıyla 1964 yılında kurulan bir kalkınma ve yatırım bankasıydı. Turgut Özal’ın KİT’ler “out”, ihracat “in” politikası gereğince 1987 yılında Türkiye İhracat Kredi Bankasına (Türk Eximbank) dönüştürüldü.



Bakan Güler ısrarlı oldu çünkü Ecevit, Zonguldak ve TTK'ya özel önem veriyordu. Zonguldak, Ecevit'in 1961 yılından itibaren 6 dönem seçim bölgesi olmuş, 1960'lı yıllardaki Çalışma Bakanlığı döneminden itibaren TTK (Önceki statüsü Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumuna bağlı Ereğli Kömürleri İşletmesi (EKİ) Müessesesi) ile özel olarak ilgilenmişti. TTK'nın zararları yıllardır göze batıyordu. Kapatılması ya da özelleştirilmesi sık gündeme geliyordu. Ecevit, Başbakan iken TTK'nın yaşatılması için ne yapılması gerekiyorsa yapılmasını istiyordu. Bu nedenle Güler, uzun süredir vekaleten yönetilmekte olan TTK'ya güvenilir, arzu ettikleri sonucu alabilecek bir genel müdür arayışındaydı. Bulmakta zorlanıyordu. Oysa o koltuk peşinde koşan kimler kimler yoktu ki? Kimler kimleri araya sokmamıştı ki o koltuk için. Bir ortak arkadaşlarının tavsiyesiyle Ömer Abi'den özgeçmiş istedi, Ömer Abi bir şirketi olduğu için önce bu isteği karşılamadı, ısrarlar sonrası özgeçmişini verdi; Güler ile görüşükten sonra teklifini kabul etti ve şirketini devretti.

3 1) Ömer Yenel, Türkiye Taşkömürü Kurumunun Yeniden Yapılandırılması, Türkiye 13. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi, Ankara, 2002, ss 451-473. Şu bağlantıdan da erişilebilir: https://www.kayadelen.gen.tr/docs/13_Komur_Kongresi_Bildirisi_Omer_Yenel.pdf.

2) Ergin Arıoğlu ve Ali Osman Yılmaz, Dünyada Taşkömürü Madencilğine Genel Bakış ve Zonguldak Taşkömürü Havzası'nın Değerlendirilmesi, Türkiye 13. Kömür Kongresi ..., ss. 425-449.

3) M. Tayfun Özslu, TTK'nın Mevcut Kömür Çıkarım Tarzı Ve Göreneksel Tertip Rejimi Bağlamında 4000 Yeni Madenci İstihdamının İşletme Performansı Üzerindeki Yansımalarının Bir Yıllık Muhasebesi, Türkiye 13. Kömür Kongresi ..., ss. 475-503.

Düzce-Kaynaşlı depreminde TTK İşçileri

Göreve başladıktan birkaç gün sonra, 12 Kasım 1999'da, TTK sorunlarına henüz yeterince eğilme fırsatını bulamadan Düzce-Kaynaşlı'da 7,2 şiddetinde deprem oldu. İlgililerden gerekli izinleri alarak o gece hemen maden mühendisleri ve işçilerden kurtarma ekipleri oluşturuldu ve sabah erkenden kendisi de başlarında olmak üzere kurtarma çalışmalarına katıldı. TTK işçileri pek çok insanı sağ olarak kurtardı. TTK işçilerinin gösterdiği yararlılık nedeniyle TTK'ya ve Ömer Abi'ye ödülleri verildi. Bu deneyim, depremlerde yer altı madencilğinde deneyimli işçilerinden de yararlanma uygulamasını başlattı.

İşi kolay değildi

TTK'yı düzluğe çıkarmak amacıyla genel müdür oldu ama işi kolay değildi. TTK o dönemde de pek çok açıdan sorunlu bir kurumdu. TTK'nın o dönemdeki durumu ve sorunları ile Ömer Abi genel müdür iken yapılanlar ve bunların sonuçları için Türkiye 13. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabında yer alan ve biri Ömer Abi'nin imzasını taşıyan 3 çağrılı bildiriye bakılabilir.³

İşi neden kolay değildi sorusuna cevap verebilmek için önce bazı genel bilgiler verilecek sonra o dönemde farkına varabildiğim, aklımda kalan ve yazılmasında sakınca olmayan bazı ilginç olaylar aktarılacak. TTK'nın o dönemdeki büyük fotoğrafının küçük kareleri niteliğindeki bu ilginç olayları aktarmak, mesleğimiz, sektörümüz ve ülkemiz tarihlerine not düşmek anlamına da gelecektir.

Bazı genel bilgiler

Yer altı işletme yöntemiyle işletilen gelen Havza taşkömürü damarları, çok sayıda kırık ve kıvrıma maruz kaldığından ve kalınlıkları, eğimleri ve süreklilikleri sıklıkla değişebildiğinden tam mekanizasyon uygulanmasını zorlaştırmakta. Çalışma derinliği ve yer altındaki açıklıklar yıllar itibarıyla artmış (ve halen artmakta), emek yoğun kömür kazı yönteminde çok uzun yıllardır kayda değer bir değişiklik olmamıştı. Ofislerdeki işler de, uzun yıllardır aynı

biçimde tekrarlanır hale gelmiş. Neredeyse her gün bir önceki günün aynısı, her yıl bir öncekinin aynısı olagelmış. Yeni bir uygulama yok gibiydi. Çalışan başına genel randıman, satılabilir bazda son 40 yılda 400 kg/yevmiye düzeyinin biraz altında ya da biraz üstünde seyretmiş. Yıllardır kurumdan ayrılan işçilerin yerine yenisinin alınmasına Hazine izin vermediği için üretim işçisi sayısı ve ona bağımlı olarak da yıllık kömür üretim miktarı sürekli azalmış, çalışanların motivasyonu düşmüş, kurumda ve kentte kurumun yaşayabileceğine dair umutlar azalmıştı. Kurumun yaşamaması demek Zonguldak ekonomisinin çökmesi demek. Layıkıyla çalışan nitelikli personel oranı düşüktü. Kurumun çok sayıda taşınmazı vardı (toplam bina sayısı 4348 adetti.)⁴ ve bunlar mekânsal olarak çok dağınıktı. Zonguldak kenti, kuruma ait taşınmazların (binalar, tesisler, alanlar) çevresinde oluşmuş, kent ile kurum her açıdan iç içe geçmiş; kentin, başta ulaşım olmak üzere bazı sorunlarının çözümü düğümlenmişti. Geçmişin olanaksızlığında her ihtiyacı kendisinin karşılamasına göre şekillenen kurum örgüt yapısı henüz yeterince sadeleşmemişti.

Yaşanmış ilginç olaylar

Ömer Abi'nin işini zorlaştıran insan unsurundan kaynaklanan nedenler de vardı. Bu nedenler ancak yaşanmış bazı örnek olaylarla anlatılabilir: Kurum şimdiki kadar olmasa bile yine siyasetin tasallutu altındaydı. Örneğin, ÖÜ isimli bir milletvekilinin olmayacak isteklerinin ardı arkası kesilmiyordu. İstekleri karşılanmayınca Ömer Abi hakkında uydurma iddialar içeren dosyaları Bakan Güler'e veriyordu. Bakan Güler bu dosyaları okumadan iade edince, dosyaları DSP'de etkin konumda olan Rahşan Ecevit'e vermiş, Rahşan Hanım da refüze etmişti. Yer altında aylak gezen bir işçiyi İşletme Müdürü tesadüfen görüp bir işe tertip ettikten kısa bir süre sonra Ankara'dan bir milletvekili Genel Müdürü telefonla arayıp sert bir ses tonuyla "Yahu kardeşim, durduk yere bir işçinin yerini niye değiştiriyorsunuz?" diyebiliyordu.⁵

Satılabilir nitelikteki kömür birim maliyetini azalta-

bilecek önlemleri alabilmek amacıyla her ay hangi maliyet merkezinde ne kadarlık maliyet oluştuğunu belirlemeye yönelik Safha Maliyeti Belirleme adlı uygulama, bazı müessese müdürlerince engellenmişti. Eskimiş, ihtiyacı karşılayamayan, sık arıza yapan, parçaları piyasada zor bulunabilen bilgisayar sisteminin yenilenmesi işi, anlaşılamayan bir nedenle aylardır sürekli oyalanıyordu. Şöyle ki: Yazılım sistemini üstlenen yüklenici firma, kendince işi tamamlamış, geçici kabulün yapılmasını yazıyla istiyor; ilgili birim, firmanın yazısına verdiği gecikmeli cevaplarında birkaç eksiklik bildiriyor, firma onları da yapıyor ve geçici kabulün yapılmasını tekrar istiyor, ilgili birim tekrar birkaç eksiklik bildiriyor; aylar böyle geçip gidiyordu.⁶

Personele yönelik her türlü ödeme, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu denetçilerinin (şimdilerde Sayıştay bünyesinde) yıllardır bankaların ATM'lerinden yapılmalı biçimindeki uyarılarına karşın, tüm işyerlerinde mutemetler tarafından elden yapılmaya devam ediyordu. Direnmelerinin gerekçelerinden biri, "TTK işçisi cahildir, kabadır, ATM'yi kullanmayı bilemez; ATM'den para alamazsa makineyi balta ile kırar" idi. Asıl gerekçeleri ise mutemetlerin çıkarlarını korumaktı. Onlarca mutemet, uygulanmakta olan ödeme yöntemiyle özellikle işçilere eksik ödeme yaparak, her ödeme döneminde çok büyük miktarlarda parayı gasp edebiliyordu. ATM'lerden ödeme sistemi kurgulanırken de, bir bankayı kayırmak adına tüm ilgili personel, "yazılım tekniği kısıtlamaları" yalanıyla "Ancak tek bankadan ödeme yapılabilir" iddiasını ısrarla savunabilmişti. Personelin iş yerine giriş ve çıkışını kaydedip hak ettiği maaş ya da ücretini otomatik olarak bordoya aktaracak sistemi bazı müessese müdürleri ve personel engellemeye çalışabilmişti. Çünkü yöneticilerin bilgisi dâhilinde, yer altındaki ya da yer üstündeki iş yerine gelmeden, ya da iş yerinde az kaldığı halde daha çok kalmış gibi gösterip haksız kazanç elde edenlerin sayısı hayli fazlaydı.

Kurumun verdiği iş elbiselerini giyen işçi yoktu.

4 Ömer Yenel, agb, s. 469.

5 Ömer Abi, böylesi tavırlara prim vermezdi; ama bu tür olaylar ve diğer stres alanları, atanmasını izleyen ilk aylarda kalp krizi geçirmesine neden oldu. Nöbetçi güvenlik personelinin hızlı davranması, bir hekimin kurtarıcı ilacı erken yapması, Bakan Güler'in yakın ilgisi ile Cumhurbaşkanlığı helikopterinin tahsis edilebilmesi ve uygun bir hastane bulunması sonucu hayata tutunabilmişti.

6 Yeni bilgisayar sisteminin yazılımlarını aylarca, hafta sonları dâhil, günde 15-16 saat özveriyle çalışarak devreye alan Yazılım Müdürü İsmet Kaya ile 4 kişiden oluşan mütevazı ekibini burada bir kez daha takdirle anıyorum.



“Çetin Uygur’ la Ankara’da Buluşma Toplantısı”ndaki konuşması Ömer Yenel’in odamız çatısı altındaki son konuşmasıydı.

Çünkü çok yamuk yumuktular. Tedarikleri için, önce kumaş, düğme, iplik vb. ihalelerine ayrı ayrı çıkılıyor, sonra bu malzemelerle elbise diktirme ihalesi yapılıyor; belli ki elbiseler teslim alınırken de hiçbir kontrol yapılmıyordu. Konfeksiyon sanayisinin var olmadığı çok eski yıllarda başlayan ve her yıl tekrarlana gelen bir alışkanlık. Hazır işçi elbisesi tedarik ihalesi yapılması talimatına, Satınalma Dairesi çalışanı üç kişinin imzasını taşıyan bir şaibeli raporu kanıt göstererek, Kurumu zarara uğratacağı gerekçesiyle ilgili müdür şiddetle karşı çıkabiliyor ve talimatı veren bana “Yanarsınız efendim” diyerek tehdit edebiliyordu. Çünkü pek çok mal ve hizmetin tedarikinde olduğu gibi işçi elbisesi tedariki ihaleleri etrafında da çıkar grupları oluşmuştu. İşin ilginç tarafı, bu uygulamaya Havza’da örgütlü sendika dâhil hiç kimsenin o yıla kadar itiraz etmemiş olması. Ulaşımın çok zor olduğu çok eski yıllarda gruplu (münavebeli) işçiler için yapılmış işçi yurtları işlevlerini kaybetmiş, bakımsız vaziyette yolgeçen hanlarına dönüşmüş, kent içindeki bir yurdun yemekhanesi herkesin bedava yararlanabildiği “Cumhuriyet Lokantası” adıyla anılır olmuş, yemekhaneler için alınan tonlarca gıda maddelerinin nerelerde tüke-

tildiği kontrol edilemez olmuştu. Kurumun nerede kaç lojmanı var, bu lojmanlarda kimler ne zamandır oturuyor, sorularına 3 ayda ancak tablo halinde cevap verilebilmişti.

Görevden alınan bir genel müdür yardımcısının açtığı davaya karşı Kurum savunmasını hazırlamayı Hukuk Müşaviri üstlenmedi, yazmayız, dedi. Göreve başladığım ilk aydı, ben yazmak zorunda kaldım ve davayı Kurum kazandı. Meğer Hukuk Müşavirliğindeki avukatların dava kazanamaması dillere düşmüşmüş. Örneğin, 13. Kömür Kongresi kapsamında gerçekleştirilen bir panelde “TTK’nın Hukuki Sorunları” konusu tartışılırken, odamızın önceki YK Başkanlarından, birlikte çalışmaktan onur duyduğum sevgili Murat (Turan) abi, “TTK neden dava kazanamıyor?” sorusunu yöneltmişti. O ana kadar hiç TTK dava dosyası incelemediğim için bu soruyu cevaplayamamıştım. Bu şans yakaladığım kısa bir sürede kaybedilmiş birkaç davanın dosyasında görebildiklerim şunlardı: Görevden alınan personelin açtığı davalarda Kurum adına savunma metni hazırlanmamış, mahkemeye savunma diye yalnızca ilgili yönetmelik, personelin hizmet belgesi gibi belgeler göndermekle yetinilmiş; Kurum dışındaki kişilerce açılan bazı davalarda Kurum hakları bilerek ya da beceriksizlikten yeterince savunulmamış. Ayrıca Genel Müdürü yanıltan mütalaalar da vermişlerdi. Böylece sevgili Murat Abi’ye 2002 yılındaki Panelde sorduğu sorunun cevabını yıllar sonra buradan vermiş oluyorum. Teftiş Kurulu, Ömer Abi’nin deyişiyle, “Çamaşır makinesi gibi, kirli (suçlu) veriyorsun tertemiz alıyorsun.” Yıllardır hiçbir iş yapmamış personele sicil amiri, maaşı azalmasını diye, doksanın üstünde not verebiliyordu. Bütün bunlar, personelin kurum içindeki ya da dışındaki yüz yüze baktığı kişilerle kötü olmaması içindi. Çünkü bir gün kendisinin de bir işi onlara düşebiliyordu. Genel müdür ve yardımcılarını bugün var, yarın yok. Ama onlar kalıcı ve yıllarca daha yüz yüze bakacaklar.

Kömür kazısı ve yer altı işleri için alınan işçiler bir süre sonra kaza, düşme vd. sağlık gerekçeleriyle yolunu bulup yer üstü işçisi olabiliyor ya da daha az tehlikeli işlere geçebiliyordu. Ömer Abi bu duruma “Emme basma tulumba gibi. Buradan yer altına gönderiyorsun öteki taraftan yer üstüne çıkıyor,” derdi. Örneğin 2002 yılı Mart sonu itibarıyla Kurumda istihdam edilen 16.322 işçinin yaklaşık 4 bin

sağlık raporu ile işini değiştirmişti.⁷ Bu amaçla sahte doktor raporlarının alınabildiği konuşuluyordu. Kurumun güvenlik personeli dâhil, devletin ilgili idareleri kaçak ocaklarla yeterince mücadele etmiyordu. Personelin iş gereği ulaşım ihtiyacı şikâyetlerine çare aradığı bir gün şöyle demişti Ömer Abi: “Genel Müdürlükte 31 şoför, 28 binek aracı var. Yahu çalışabilir şoför ile çalışabilen araç sayısı her gün beşi onu geçemiyor. Nasıl iş bu?”

Bunlar Ömer Abi'nin işinin neden zor olduğunu anlatabilmek için, farkına varılan ve yazmakta sakınca görülmeyen ilginç olaylardan bazılarıydı. Ya farkına varılamayanlar ve yazılamayanlar?

Yaptıkları ve sonuçları

Ömer Abi, 2002 Kasım ayındaki milletvekili genel seçimleri sonrasında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı M. Hilmi Güler tarafından 21 Şubat 2003'te görevden alındı. Kaba hatlarıyla tanımlanan koşullarda görevde kaldığı yaklaşık 3 yılda yaptıkları ve aldığı sonuçlar kısaca şöyle özetlenebilir: Yıllar içinde oluşan üretim işçisi açığını kapatmak üzere göreve gelir gelmez 4012 yeni işçi kura ile alındı. Bu, Zonguldak'ta, Kurumun yaşayabileceği inancını yeşerten müthiş bir olaydı. Kurumun sını, idari, sosyal ve konut amaçlı toplam bina sayısı bazılarının yıkılması, bazılarının başka kurumlara verilmesiyle 4348 iken 3915'e indirildi; Kurum iş yerleri daha kompakt hale getirildi. İş makinesi ve taşıt araçlarının toplam sayısı, ekonomik ömrünü doldurmuş bulunanlar satıldığı için, 279 iken 145 oldu. 1999 yılında 407 kg/yevmiye olan Genel İşçilik Randımanı 2001 yılında 501 kg/yevmiye'ye, 2002 yılında 548 kg/yevmiye'ye çıkararak son 60 yılda ikinci ve üçüncü kez 500 kg/yevmiye'yi aşmış oldu. Kurumun yıllık zararı da 1999 yılında 392 milyon dolardan 2001 ve 2002 yıllarında sırasıyla yaklaşık olarak 212 ve 217 milyon dolar düzeylerine indi.⁸ İşçi ve personelin temel ihtiyaçlarının karşılandığı alanları insan onuruna yakışır hale getirdi, Kurum yeniden yapılandırıldı, çalışmaları bir ölçüde de olsa rasyonelleştirildi, Ku-

rum taşınmazlarından yaptığı fedakârlıklarla kentin işlek bir bölgesindeki ulaşım sorununun çözülmesini sağladı, kente bir meydan ve Madenci Anıtı kazandırdı, kent estetiğine katkıda bulunmak adına çok şey yaptı.

AKP iktidarının görevden aldığı ilk genel müdürlerden biri ama Zonguldak'ta ve TTK'da muhtemelen en çok iyileştirme yapmış bir genel müdür olma unvanlarıyla TTK'dan ayrıldı.

Hemen hemen her kesimin güvenini ve saygısını kazandı ama...

TTK Genel Müdürlüğü süresince başta İl Valisi İsmet Metin olmak üzere kentte hemen hemen her kesimin güvenini ve saygısını kazandı. Bir vali (İsmet Metin), örneği duyulmamış biçimde bir TTK Genel Müdürüne (Ömer Abi'ye), kente katkıları nedeniyle takdirname verdi. Vali Metin de kente çok şey kazandırmaya çalışmıştı. Bir gün Ömer Abi ile sohbet ederken, o görevde çok uzun süre kalamayacağını ima ederek Cevat Fehmi Başkut'un ünlü eserine göndermeyle “Buzlar çözülmeden ne yaparsak kârdır” demişti.

Ömer Abi, kentte hemen herkesin saygı ve güvenini kazandı ama nedense bazı yerel meslek örgütü yöneticilerinin olumsuz tavrına muhatap oldu. Yayımladıkları ortak bir bildiriye, Kurum yöneticileri ayırım yapılmaksızın, “Kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen” insanlar olarak nitelenebildi. Bu çok ağır ve haksız bir ithamdı. Bizleri ne zannettiklerini hep merak etmişimdir. Ama bu örgüt yöneticilerinden birinin başkanının hakkını teslim etmek gerekir; yıllar sonra Ömer Abi'ye “Size haksızlık yaptık,” diyebildiği için.

SİYASAL VE TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

İTÜ öğrenciliğinden itibaren yaşamının her döneminde ülke ve toplum sorunlarıyla ilgilendi, bu sorunların çözümüne yönelik uğraşlarda ünlü deyimle “taşın altına elini koymaktan” hiçbir zaman geri durmadı. “Pek çok kişi, solcu olmasını bir vesileye bağlar. Bende öyle bir şey olmadı. İTÜ'de, 1960'lı yılların koşullarında dünya görüşüm kendiliğinden şekillendi,” derdi. İTÜ'de Maden Fakültesi Öğrenci

⁷ Ömer Yenel, agb, s.464.

⁸ Ömer Yenel, agb, s. 469 ve 471 ve Mehmet Kayadelen, Türkiye Taşkömürü Kurumu: Sorunları ve Geleceği, <https://www.kayadelen.gen.tr/index.php/yazlar/madencilik/35-ttk-sorunlar-gelececi>.

1999 ile 2001 ve 2002 yıllarındaki Kurum zararlarının dolar cinsinden karşılaştırılmalarında dolar kurundaki oynamaların az da olsa etkisinin olduğu dikkate alınmalıdır. Ömer Abi, 2028'de; 600-650 kg/yevmiye düzeyinde seyreden İçeri Randımanının 1 ton/yevmiye, Genel Randımanın 700 Kg/yevmiye, yıllık zararın da kabul edilebilir bir düzey olarak 110-120 milyon dolar düzeyine indirilmesini hedeflemişti.

Derneği Başkanlığına seçildi. 1962 Anayasa'sının sağladığı görece özgür ortamda filizlenen, ABD'nin Türkiye üzerindeki hesaplarını arttırmasının da etkisiyle hızlanan öğrenci hareketlerinin içinde yer aldı. "Gerçekten Bağımsız Türkiye" sloganını benimseyen, eşit ve özgür bir dünya ideali peşinde koşan öğrencilerden biri oldu. Harun Karadeniz, Çetin Uygur, Yalçın Çilingir mücadele arkadaşlarıydı. "Özel Okulların Devletleştirilmesi" isteğiyle 7 Kasım 1967'de Harun Karadeniz ve Hasan Yalçın'ın girişimiyle İTÜ Talebe Birliği önderliğinde başlayan, meslektaşlarımız Çetin Uygur ve Yalçın Çilingir'in de katıldığı ünlü İstanbul-Ankara yürüyüşünde yerini aldı. Bu yürüyüşü baştan sona yürüyebilen az sayıdaki kişiden biri de Yalçın Çilingir'di. 1968 Üniversite İşgalleri sırasında Öğrenci Derneği Başkanı olarak İşgal Komitesi adına Maden Fakültesi Dekanı ve diğer yöneticilerle görüşendi. İTÜ Spor Kulübü'nün başarıları için çaba harcadı. İTÜ Basketbol takımının o dönemde daha başarılı sonuçlar almasına katkıda bulundu. İTÜ'den mezun olurken, "Odada buluşmak üzere" diyerek arkadaşlarıyla vedalaştı.

Odamızdaki ve TMMOB'deki Faaliyetleri

Okul arkadaşlarıyla vedalaşırken söylediği söz havada kalmadı. Uzun yıllar odamız çalışmalarına katkıda bulundu. Yönetim Kurullarında ilk kez 18. Dönemde (Şubat 1972- Şubat 1973) yer aldı ve sayman üyeliği üstlendi. 19, 20 ve 21. Dönem Yönetim Kurullarında 2. Başkanlığı; 24. Dönem YK'da üyeliği; 25, 26 ve 27. Dönemlerde de YK Başkanlığını üstlendi. Sonraki pek çok dönemde ise Onur Kurullarında yer aldı. TMMOB'nin 25. (1980-81) ve 27. (1982-84) Dönemlerinde YK üyeliğini üstlendi.

Görev aldığı Rüştü Ovaloğlu başkanlığındaki Odamızın 18. Dönem YK, 1966 yılından beri askıda olan TMMOB ile ilişkilerini düzeltmek için etkin çaba harcadı. Çünkü YK'da sol-sosyalist kişiler çoğunluğu oluşturmuş, bunlar ülke koşullarını ve TMMOB bünyesindeki yapısal değişiklikleri dikkate almışlardı. Odamız YK'nın sekretaryasında diğer 6 odayla oluşturulan birliktelikle, TMMOB'nin yıllardır toplanmayan Genel Kurulunun 1973 yılında toplanması sağlandı ve Teoman Öztürk'ün başkanlığındaki etkin TMMOB dönemi başlatıldı. Odamız YK'nın bu çabalarında Ömer Abi etkin rol üstlendi.

Odamız YK Başkanı olduğu dönem (1979-1982),

12 Eylül 1980 öncesini ve sonrasındaki ilk iki yılını kapsıyordu. O YK, faşist darbenin gelmekte olduğunu öngörüp Madencilik Haberler adlı yayınında bu konuda meslektaşlarında ve toplumda farkındalık yaratmaya çalıştı. 1979 yılında "Güncel Ekonomik, Demokratik, Mesleki Taleplerimiz ve Mücadele Yolları Kampanyası"ni başlattı. Kampanya kapsamında ülke çapında üyelerin yoğun olarak çalıştığı yerlere geziler düzenlendi, üyelerin görüş ve talepleri alındı. Bu görüş ve talepler Odamızın TMMOB YK'ndaki temsilcisi Yalçın Çilingir tarafından TMMOB YK'na taşındı. TMMOB YK öncülüğünde gerçekleştirilen ve yıllardır "TMMOB Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Dayanışma Günü" olarak kutlanmasına gerekçe olan, 19 Eylül 1979 günkü mühendis, mimar ve şehir plancılarının bir günlük iş bırakma eylemi kararının alınmasında bu görüş ve talepler de etkili oldu. Odamız, bu eylemin hazırlık aşamasında ve başarıyla uygulanmasında etkin rol aldı; kamu sektörünün ağırlıklı olduğu madencilik iş yerlerinde Örgütün de çabasıyla yüzde yüze yakın katılım sağlandı. Bu süreçteki kararlarda Yalçın Çilingir'in siyasal çözümlenmeleri ve YK Başkanı olarak Ömer Abi'nin tutumu etkili oldu.

Ecevit Başbakanlığında 1978 yılında çıkarılan 2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun ve ona dayanarak yayımlanan bir Bakanlar Kurulu Kararı gereği ilgili kamu kuruluşlarına devredilen demir, bor, linyit ve asfaltit sahalarını, Süleyman Demirel başbakanlığındaki Adalet Partisi azınlık hükümetinin eski ruhsat sahiplerine iade etme girişimini Odamız YK, Ömer Abi'nin etkin çabasıyla engelledi. İade işlemi, bir Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılmak istenmişti. Bu hukuka aykırıydı. Ömer Abi bazı sendikaları ikna ederek Danıştay'a dava açmalarını sağladı ve sonuçta Bakanlar Kurulu Kararı iptal edildi. Eski ruhsat sahipleri, 12 Eylül Darbesi'ni fırsat bilip sahalarını geri almak için bu sefer Askeri Yönetimi ikna etmeye çalıştı. Ömer Abi, Milli Güvenlik Konseyi Koordinatörü Koramiral Işık Biren ve ona bağlı komisyonların asker ve sivil üyeleriyle görüştü, onlara verdiği brifingde, tüm bor minerali sahaları ile bazı demir cevheri, linyit ve asfaltit sahalarının neden Devlet eliyle işletilmesi gerektiğini ayrıntılı biçimde anlattı, Askeri Yönetimi ikna etti ve eski ruhsat sahiplerinin girişimlerini boşa çıkardı.⁹

Türkiye'de bütün ekonomik, politik, sosyal ve kül-

⁹ Eski ruhsat sahipleri Özal'ın başbakanlığında yeniden girişimde bulundu ve sonuçta 1983 yılında çıkarılan 2840 Sayılı Yasa ile bazıları amaçlarına ulaştı.

türel yapıyı yeniden şekillendiren, bugünlerdeki Siyasal İslamcı Faşist iktidara giden yolun taşlarını döşeyen 12 Eylül Askeri Yönetimi'nin en baskıcı, en karanlık günlerinde odamız tarihinde gurur kaynağı olarak anılan dik duruşunun önderi Ömer Abi idi. Pek çok örgütün kabuğuna çekilip savunma yapmaya çalıştığı dönemde odamız YK "atak oynadı." Meslektaşlarımızın, az sayıdaki istisnası dışında, Oda çalışmalarına katılmak bir yana, Oda merkezinin bulunduğu Selanik Caddesi'nden bile geçmediği günlerde Oda çalışmalarının aksamaması için ve aksamadığı görüntüsünü vermek için çok çaba harcadı. YK toplantıları düzenli olarak yapılmaya çalışıldı. Kendisi ve başta sevgili M. Fikret Özbilgin arkadaşımız olmak üzere YK'nun bazı üyeleri ile birkaç üye, her iş çıkışı, lokal olarak da kullanılan Oda merkezinde bulunmaya özen gösterdi.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 23. Maddesinin 3. Fıkrası, yürürlüğe girdiği 1961 yılından beri yalnızca yer altında çalışan işçilere yer altında çalıştıkları zamanlar için vergi istisnası sağlıyordu. Odamız Yönetim Kurullarının, bu istisnanın mühendislere de sağlanması yönlü talepleri siyasal iktidarlarca yıllarca savsaklandı. O dönem YK, Ömer Abi'nin imzasıyla, bu istisnanın tüm çalışanlara sağlanması için 12 Eylül Darbesi'nden kısa bir süre sonra asker ve sivil kesimlere mektuplar gönderdi; Ömer Abi tekrar Komiral Işık Biren ve ona bağlı komisyonların üyeleriyle görüştü ve onları yine ikna etti. Gelir Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapmaya çalışıldığı günlerdi. Sonunda talebimiz 27 Aralık 1980 günkü Resmi Gazete'de yayımlanan 2361 Sayılı Kanun'da yer aldı.

Bu dönemdeki önemli çalışmalardan bir başkası da, TMMOB'nin işlevsiz kılınmasına ya da kapatılmasına karşı çabalara etkin katkı konmasıdır. Aynı dönemde TMMOB YK üyesi de olarak, TMMOB ve bağlı odaların mekânsal olarak bir araya getirilmesi tartışmalarında, bunun küçülüp kendi kabuğuna çekilmek anlamına geleceğinden mevcut durumun korunması gerektiğini savundu. Tüm bu başarılarda, Ömer Abi'nin çok birikimli ve temsil ve ikna yeteneğinin yüksek olması etkili olmuştur.

Demokrat Gazetesinin Kurucuları Arasındaydı

Türkiye'nin 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'ne adım adım sürüklendiği ve adı konmamış bir iç savaşın yaşandığı 1980 yılı başlarında devrimciler ve aydınlar tarafından kurulan "Demokrat" gazetesinin

kurucularından ve mali destekçilerinde biriydi. Gazetenin ömrü 10 ay kadar oldu. Demokrat'ın sürekli köşe yazarlarından biri, Cihan Ateş mahlası ile yazan, sevgili arkadaşımız, Yalçın Çilingir'di.

Bülent Ecevit ile Arayış Dergisinde Çalıştı

12 Eylül Askeri Cuntası'nın siyasi faaliyetleri yasaklaması üzerine eski başbakanlardan ve eski CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, siyasi faaliyetlerini Şubat 1981'de yayımlamaya başladığı "Arayış" adlı dergi ile örtülü biçimde yürütmüştü. Ecevit, hızla değişmekte olan dünyanın ve Türkiye'de olup bitenlerin tüm yönleriyle kavranıp okuyucuya aktarabilmesi için, çeşitli uzmanlık alanlarından seçtiği kişileri ve aydınları da etrafında toplamıştı. Ömer Abi de, Ecevit'in davetiyle bu uzmanlar arasında yer alanlardandı.

YDH Deneyimi

Uzayan 12 Eylül karanlığı henüz yeterince sonra ermemişken, yıllarca özlemi çekilen demokrasi talebine bir yanıt olarak iş insanı Cem Boyner önderliğinde Aralık 1994'te partileşen Yeni Demokrasi Hareketi (YDH) içinde yer aldı ve Partinin Ankara İl Başkanı oldu. Liberal değerleri savunan ancak o yıllarda "öcü" muamelesi yapılan Kürt sorunu dâhil Türkiye sorunlarını cesurca dillendiren ve kabul edilebilir çözümler vaat eden YDH'nın programı, Türkiye'de uygulanmakta olandan çok daha ileri demokrasiyi ve özgürlüğü savunduğu için Ömer Abi bir kez daha elini taşın altına koymuştu. Basının çok desteklemesine karşın girdiği ilk seçimler olan 1995 Milletvekili Genel Seçimlerinde beklenmedik biçimde yüzde 1'in altında oy alan Parti, Boyner'in Genel Başkanlıktan istifası sonrasında dağılma sürecine girdi.

Amacına Ulaşamayan Bir Girişim: MADENBİR

2009 yılı başlarında bazı arkadaşlarıyla yaptığı bir sohbette söz dönüp dolaşp Türkiye madencilik gerisi kalmışlığı, o zamanlardaki adıyla Maden İşleri Genel Müdürlüğüne (MİGEM) verilen rezerv vb. bilgilerin gerçekte hiçbir ilişkisinin bulunmadığı, bu tür raporlara hiçbir finansman kurumunun itibar etmediği, Türkiye'deki mineral oluşumları için Türk maden/jeoloji mühendislerinin yabancı madencilik firmaları için hazırladıkları raporlardaki imzaları Yetkin Mühendis (Qualified Person, Professional Engineer) olmadıkları için geçerli sayılmadığı, o raporları imzalamaları için yabancı mühendisler binlerce do-

lar ödemek zorunda kaldıkları vb. konulara gelmişti. “Peki ne yapılmalı?” sorusuna Dr. Jeoloji Yüksek Mühendisi Yusuf Ziya Özkan verdiği ayrıntılı cevapta, birçok gelişmiş ülkede uzun zamandır uygulanmakta olan ve mesleki etik kurallarını da içeren ulusal standartlardan ve bu standartların uygulanmasını gözetecek gönüllü üyeliğin esas olduğu mühendislik örgütlerinden söz etmişti. Sonraki günlerde daha geniş kesimlerin de katılımı ile sürdürülen tartışmalar, Mayıs 2009’da kısa adı MADENBİR olan Madencilik Müşavir Mühendisleri Birliği Derneğinin Ömer Abi’nin önderliğinde kurulmasıyla sonuçlandı.

MADENBİR’in amaçları arasında, “Mesleğin uygulama, raporlama ve denetleme hizmetlerinin ulusal ve uluslararası akreditasyona dayanmasını sağlamak veya kendi bağımsız ölçütlerini, ilkelerini, kurallarını, değerlerini ve usullerini oluşturmak suretiyle akredite eden konumunda olmak” da vardı. Kıscası Dernek, anılan sohbette dile getirilen sorunları çözmeyi amaçlıyordu. Dernek Tüzüğü’nün Meslek Ahlakı başlığı altındaki ilk maddesi “Dernek üyeleri, Dernek tarafından benimsenen ve aşağıda kısaca açıklanan ulusal ve uluslararası düzeyde kabul görmüş meslek ahlâkı kurallarına uymakla yükümlüdürler” idi. Dernek, Türkiye’de anılan sorunlara radikal bir çözüm önermesi ve kurucu üyelerinin güvenilirliği gibi nedenlerle sektörde genel bir kabul görmüştü. Ancak Dernek çalışmalarına katkının sürece içinde yeterli olmaması, hedeflerine ulaşmasını engelledi ve Dernek, Haziran 2017’de feshedildi.

MADENBİR’in kamuoyuna mal ettiği sorunlara ve çözüm yollarına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının (ETKB) sahip çıkmasıyla şimdilerdeki kısa adı UMREK olan Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu kuruldu ve buna bağlı olarak da Derneğin gündeme getirdiği Yetkin Kişi, Maden Kaynak ve

Rezerv Raporlama Standardı, CRIRSCO (The Committee for Mineral Reserves International Reporting Standards-Maden Rezervleri Uluslararası Raporlama Standartları Komitesi) üyeliği gibi hedeflere, Derneğin tam amaçladığı gibi olmasa da ulaşılmış oldu; önerilerin bazıları Maden Kanunu içinde yer aldı.

Kayıtlarda yerini alması açısından şunun da belirtilmesi gerekir: Ömer Abi öncülüğündeki MADENBİR’i kurma girişimi, Odamız YK’nın bilgisi dâhilinde başlatılmış olduğu halde, bazı meslektaşların tepkisine yol açmış, Ömer Abi ile benim hakkımda söylenmeyenler kalmamıştı. Gereçekleri ise, getirilmek istenen sistemle, üniversitelerin verdiği diplomaların geçersiz sayılacağı, mühendisler arasında ayrıma yol açacağı ve raporlamaya getirilecek standartların yabancı sermayeli şirketlere, finansman kuruluşlarına, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına vb. hizmet edeceği varsayımlarıydı.

İTÜ Birliği Derneği Başkanlığı ve İTÜ Mezunları Derneği Üyeliği

2012-2015 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığını üstlendi. Derneğin daha aktif olmasını sağladı, her hafta bir güncel konunun ele alındığı söyleşiler düzenledi, öğrencilere burs verilmesini sağladı. Daha sonraki yıllarda 2 dönem İTÜ Mezunları Derneği YK üyesi oldu. Bu görevi sırasında İTÜ Ayazağa Kampüsü içerisinde öğretim üyeleri, mezunlar ve öğrencilerin yararlanacağı Çamlık Lokalinin hizmete açılmasını sağladı. Hastalığına kadar İTÜ Satranç Kulübü ile ilgilendi, Kulübe sponsorlar buldu.

YAKINDAN TANIDIM, YAŞAMIMDA DERİN İZLER BIRAKTI

Ömer Abi’yi 1975 Şubatındaki Odamız Genel Kurulunda tanıdım. Başkanlığını yaptığı 1979-1982 yıllarını kapsayan 25, 26 ve 27. Dönem Yönetim Kurullarında birlikte yer aldık, 2. Başkanlık görevini üstlendim. Çalışmakta olduğu DYB’nin, bir maden mühendisine daha ihtiyacı olunca onun tavsiyesi ile DYB’de çalışmaya başladım, bir yıl kadar birlikte çalıştık. TTK Genel Müdürü olunca, onun talebi ile yardımcılığına atandım. MADENBİR’in kuruluşuna giden süreçte onun davetiyle başlayan birlikte çalışmamız, Derneğin son YK’ya kadar o başkan ben yazman üye olarak devam etti. Tavsiyesi ile DYB ve TTK’da çalışmaya başlamasaydım, iş yaşamım bambaşka alanlarda sürecekti. Tüm bu nedenlerle yaşı-



mımda derin izler bırakmış oldu. 1979'da başlayan yakın dostluk ilişkisi, TTK'daki mesafeli hiyerarşik ilişki dışında, son gününe değin sürdü. TTK'daki görevlerimiz süresince ailelerimiz Zonguldak'a taşınmadığı için, çoğu akşam yatma saatine kadar zamanı birlikte geçirirdik.

Özellikle birlikte çalıştığımız zamanlarda yakından tanıma ve ondan çok şey öğrenme şansım oldu. Çok iyi mühendisti. Mesleğini severdi. Dünya Madenciler Günü Bülteninin bir sayısına yazdığı yazıda, "Bir daha dünyaya gelecek olsam, yine maden mühendisi olmak isterim." cümlesi yer almıştı. Zeki, dikkatli, ilkel, dürüst, güvenilir, adil, demokrat, özverili yurtsever, nerede nasıl davranacağını bilen, mütevazı, yardımsever, geniş vizyonlu, özgün görüşler üretebilen, yakışıklı, nazık, zevkli, güzel giyinmeyi bilen, genellikle sakin, ender olarak öfkelenen, kin gütmeyen, haksızlıkları kabul etmeyen, onuruna düşkün, dinlemeyi bilen güzel bir insandı. Dedikodu yapmaz, sır saklardı. Övünmezdi. Çok sıradan bir anısından söz ederken, yapmış olduğu önemli bir işten dolayı olarak söz etmiş olurdu. Espri yapmayı ve fıkra anlatmayı severdi. Esprileri zekice, fıkraları düzeyli ve hoş olurdu. Çevresindeki herkesçe sayılır ve sevilirdi. Çok çeşitli alanlarda iş yaptığı ve uzun yıllar pek çok örgütte YK başkanlığı yaptığı için gıpta edilecek düzeyde birikimi, deneyimi ve çevresi vardı. Çok fazla anı biriktirdi. Keşke anılarını yazabilseydi.

Ülke, sektör ve meslek alanındaki gelişmeleri sürekli izler, sorunlara ve olası çözüm yollarına dair görüşlerini telefonla ya da e-posta ile yakın arka-

daşlarıyla ve bazı meslektaşlarıyla paylaşır, onların görüşlerini alır, konuyu tartışır, önerilerde bulunurdu. Örneğin 2010 yılında gönderdiği bir e-postada, maden iş yerlerindeki kazalara dair görüş bildirirken şöyle bir öneride de bulunmuştu: "En kısa zamanda, vakit geçirmeden, biz mühendisler (ama sadece biz kendi aramızda) bir araya gelelim (şura, çalıştay gibi) bu konuları kendi aramızda, ama bugüne kadarki yaklaşım ve değerlendirmelerden farklı olarak tartışalım. Madencilikteki kazaları, yeni tanımları ve kazalar karşısında mühendislerin duruşunu (duruşumuzu) belirleyelim." Açıkçası kendisi güncel gelişmelere kafa yormakla kalmaz, yakın çevresindekilerin de kafa yormasını, sorularına cevap verilmesini isterdi.

Kirlenmiş piyasada uzun yıllar iş yapmaya çalışmasına karşın, Özal dönemi ile başlayan ne pahasına olursa olsun kısa zamanda köşeyi dönme rüzgârına kapılmadı, süfli ilişkilere girişmedi. Onca yılda köprülerin altından çok sular akmış olmasına karşın İTÜ öğrenciliği döneminde şekillenen antiemperyalist, anti-faşist ve antişovenist dünya görüşü pusulasını şaşırmadı; eşit ve özgür bir dünya idealinden vazgeçmedi. İnşaat mühendisi biricik sevgili oğlu Otan'ı çok genç yaşta kaybetmesiyle dağlanan yüreği 80 yaşında durdu. Sevgili Ömer Abimi çok özleyeceğim.

Teşekkür: Bu yazı odamız Yönetim Kurulunun talebi üzerine hazırlanmıştır. Yönetim Kurulumuza değerliliği ve tarafıma gösterdiği güven için; Ömer Abi'nin sevgili eşi Çiğdem Yenel ile sevgili arkadaşlarım M. Fikret Özbilgin ve Yusuf Aydın'a yazının hazırlanmasına katkıda buldukları için çok teşekkür ediyorum.

